

Πρὶν ἴδωμεν διὰ βραχέων τίς καὶ ποῖος ἦτο ὁ βασιλικὸς γαμβρὸς τοῦ ἡγεμόνος τῆς Ἡπείρου εἶναι ἀνάγκη νὰ εἴπωμεν ἐλάχιστα περὶ τῆς Ἑλένης, τοσοῦτω μᾶλλον, ὅσῳ ἦτε καταγωγὴ καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς παρὰ τοῖς δυτικοῖς χρονογράφοις καὶ ἱστορικοῖς δὲν παρουσιάζονται πάντοτε ἄνευ συγχύσεως καὶ σφαλμάτων.

Ἡ Ἑλένη ἦτο, ὡς ἐλέχθη, θυγάτηρ τοῦ Μιχαὴλ καὶ τῆς Θεοδώρας Πετραλείφα. Οὐχὶ ἀκριβῶς ὁ δούξ de Lugnes, σχολιάζων τὸν ἰταλὸν χρονογράφον Matteo da Giovenazzo¹, ἀναφέρει τὴν Ἑλένην ὡς θυγατέρα τοῦ Μιχαὴλ καὶ προικιπίσεως τινός, θυγατρὸς τοῦ Τερτερῆ, βασιλέως τῶν Βουλγάρων. Ὁ μακαρίτης Buchon, προσπαθῶν νὰ διορθώσῃ τὸν δούκα, περὶ οὗ παρατηρεῖ ὅτι ὑποπίπτει εἰς ἐλαφρὰν πλάνην, περιπίπτει καὶ αὐτὸς εἰς ὁμοίαν ἀναγράφων, ὅτι ὁ Μιχαὴλ Β' εἶχε νυμφευθῆ τὴν Ἄνναν Πετραλείφα². Ὅσῳ βαίνομεν πρὸς ἀρχαιότεραν ἐποχὴν τόσῳ καὶ μεγαλυτέρα εἶναι ἡ σύγχυσις, ἣν ἀπαντῶμεν προκειμένου περὶ τῶν καθ' ἡμᾶς πραγμάτων ἐν ταῖς δυτικαῖς πηγαῖς. Οὕτω, ἐκ τῶν Ἰταλῶν χρονογράφων, ὅσοι μνημονεύουσι τοῦ ἄλλως οὐχὶ ἀδιαφόρου διὰ τοὺς χρόνους αὐτῶν γεγονότος—εἶναι ἐλάχιστα—ὁ σχεδὸν σύγχρονος μὲν, κάκιστα ὁμῶς συνήθως πληροφορημένος, εἰ καὶ διετέλεσε γραμματεὺς τοῦ λογιωτάτου πάπα Ἰωάννου τοῦ XXI, χρονογράφος Σάββας Malaspina ἀναφέρων³ τὸν δεῦτερον γάμον τοῦ Μαμφρέδου, τό τε ὄνομα τῆς νύμφης παραλείπει, ἀγνοῶν αὐτὸ καὶ δι' ἀπλοῦ Μ. σημειῶν καὶ ὡς πρὸς τὸν πατέρα αὐτῆς σφάλλεται νομίζων ὅτι οὗτος ἦτο ὁ Βατάτζης. Τὴν νέαν σύζυγον τοῦ Μαμφρέδου χαρακτηρίζει γενικῶς ὡς puellam nubilem, in annis tamen juvenilibus illustrem et prudentem⁴. Ὁ Summonte ὑπολαμβάνει⁵ τὴν Ἑλένην κόρην τοῦ δεσπότη «τῆς Θεσσαλίας» Μιχαὴλ, δὲν εἶναι ὁμῶς βέβαιος περὶ τοῦ ὀνόματος αὐτῆς καὶ ἄλλοτε μὲν τῇ ἀποδίδει τὸ ὄνομα Ἑλένη, ἄλλοτε δὲ τὸ ὄνομα Σίβυλλα. Ὁμοίως ὁ Costanzo⁶ ἀναφέρει ὅτι ἡ Ἡπειρωτικὴ σύζυγος τοῦ Μαμφρέδου ἐκαλεῖτο Σίβυλλα καὶ αὐτὸς δ' ὁ σοφὸς Muratori⁷ ὑποπίπτει εἰς τὴν αὐτὴν πλάνην.

Καὶ ταῦτα μὲν ἐν σχέσει πρὸς τὴν καταγωγὴν καὶ τὸ ὄνομα τῆς Ἑλέ-

¹) Notes sur les Diurnali, σ. 181 -184.

²) Recherches et matériaux pour servir à une histoire de la domination française aux XII, XIV et XV siècles dans les provinces démembrées de l'Empire grec κλ. Paris 1840. Μέρους Α'. σ. 176. σημ. 5.

³) Παρὰ Muratori. Rer. Ital. Script. 8, σ. 802.

⁴) Προτείνομεν τὴν διόρθ. τοῦ nubilem εἰς nubilam (=ἀτεχῆ. δύσμοιρον) μὴ δυνάμενοι ἄλλως νὰ ἐρμηνεύσωμεν τὴν ἔννοιαν τοῦ tamen.

⁵) Istorìa Sicul. βιβλ. II, κεφ. IV.

⁶) Istorìa di Napoli, βιβλ. I.

⁷) Annali d'Italia, ἔτος 1266.

νης. Ὡς πρὸς δὲ τὰ χαρίσματα, τὰ ὅποια παρουσίαζεν αὕτη ὡς νύμφη, ἀρκεῖ νὰ σημειωθῇ ὅτι γεννηθεῖσα τῷ 1259 εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς νεότητος αὐτῆς εἶχεν ἀνατραφῆ ἐν μέσῳ τῆς ὀραίας ἠπειρωτικῆς φύσεως καὶ παιδευθῆ ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τῆς ἁγίας μητρὸς της. Προυικισθεῖσα ὑπὸ τῆς φύσεως με' ὀραίον παρῶσθημα, εἶχεν οὐ μόνον καλλονὴν ἀπαράμιλλον, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐρασίαν ἐκείτην χάριν, ἣτις διπλασιάζει τῆς καλλονῆς τὰ θέλητρα. Σεμνὴ καὶ φιλικρὸν πρὸς τὸν λαὸν ἦτο φυσικὸν νὰ ἀγαπᾶται παρὰ πάντων. Θέλωμεν δ' ἀκούσαι κατωτέρω ἀπὸ Ἰταλικῶ ὁπίματος κρίσεις λίαν ἐννοίας περὶ τῆς κόρης τοῦ δεσπότη τῆς Ἄρτα.

Ὡς πρὸς δὲ τὸν γαμβρὸν, τὸν βασιλεῦ *Μαμφρέδον*¹⁾, εἶναι γνωστὸν ὅτι ἦτο υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Σικελίας καὶ τῆς Ἱερουσαλήμ, δουκὸς Σουαβίας καὶ αὐτοκράτορος Ῥωμαίων Φρειδερίκου Β', ἐκ τῆς ἐκ *Wurtemberg* καταγομένης δυναστείας τῶν *Hohenstaufen*. Ἐγεννήθη κατὰ τὸ ἔτος 1232²⁾— ἦτο ἐπομένως κατὰ δεκαετίαν πρῶτος τῆς Ἑλένης— ἐκ τῆς *Bianca Lancía*, εὐγενοῦς λομβαρδῆς, ἐξ ἧς ὁ αὐτοκράτωρ ἀπέκτησεν ἐπίσης τὴν Ἄνναν τὴν μετὰ ταῦτα σύζυγον τοῦ Ἰωάννου Δούκα Βατάτζη καὶ αὐτοκράτειραν τῆς Νικαίας, ἣν ὁ χρονογράφος *Bartolomeo de Neocastro*³⁾, ὡς καὶ πάντες οἱ δυτικαὶ χρονογράφοι καὶ ἱστορικοὶ ὀνομαζοῦσι *Κωνσταντίαν*. Καὶ χαρακτηρίζεται μὲν συνήθως ὁ *Μαμφρέδος* ὡς νόθος, κατὰ τὰς πληροφορίες ὅμως τοῦ *S. Malaspina*⁴⁾, οὗτος προήρχετο ἐκ γάμου πλήρους μὲν κατὰ τὰ ἄλλα, ἀπηγορευμένου ὅμως (*damnatus coitus*) διὰ τὸν λόγον, φρονοῦμεν, ὅτι ἡ *Bianca* ἦτο ἀπλῆ εὐγενῆς.

Ἐξ ὅλων τῶν υἱῶν τοῦ Φρειδερίκου ὁ *Μαμφρέδος* εἶχεν ὑπὲρ πάντας κληρονομίσει τὰς ἀρετὰς τοῦ πατρὸς, ἀνδρείαν, φρόνησιν, τέχνην τοῦ προσ-

¹⁾ Ἐκ τῶν περὶ *Μαμφρέδου* ἔργων ἀρκοῦμεθα μνημονεύοντες τῶν ἐξῆς: *Di Cesare, Storia di Manfredi*, Napoli 1837, τ. I—II. *Schirrmacher, Geschichte der letzten Hohenstaufen*, Göttingen, 1871. *Fahrenbruch, Zur Geschichte König Manfreds*. Rossia 1880. *A. Karst, Geschichte Manfreds vom Tode Friedrichs II bis zu seiner Krönung*, Berlin, 1897. *G. del Gindice, La famiglia di re Manfredi*.²⁾ Napoli, 1896. *K. Hampe, Urban IV und Manfred*. Heidelberg, 1905.— Οἱ ποιηταὶ *E. Raupach*, *O. Marbach* καὶ *F. W. Rogge* ἔγραψαν τραγωδίας ἀναφερομένας εἰς τὴν οἰκτρὰν τύχην τοῦ *Μαμφρέδου* καὶ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ. Οὐ πολλὰς δεκάδας ἐτῶν μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ, ὁ *Dante Alighieri* ποιεῖ τὸν *Μαμφρέδον* ἐν Ἄδου καὶ δὴ τῇ *Καθαρησίῳ* (*Divina Commedia, Purgatorio, cant. III*). Ὁ ζωγράφος *Engerth* ἔγραψεν ὄρσιαν εἰκόνα παριστώσαν τὸν χωρισμὸν τῆς *Βεατρίκης* ἀπὸ τῆς Ἑλένης, καὶ ἄλλοι δὲ καλλιτέχναι ἐνεπνεύσθησαν ἐκ τῆς ἱστορίας ταύτης.

²⁾ *Böhmer Regesta Imperii V. Die Regesten des Kaiserreichs unter Philipp, Otto IV, Friedrich II, Heinrich VII, Konrad IV κλ.* (1198—1272), neu herausgegeben und ergänzt von *J. Ficker* τ. I (Innsbruck, 1879) σ. 849.

³⁾ Παρὰ *Muratorii*, 13, 1015.

⁴⁾ *Λύτ.* 8, 787. *Πβ.* καὶ *Böhmer* ἐνθ' ἀνωτ. σ. 851.

οικειοῦσθαι τὰς ψυχὰς καὶ τοῦ κυβερνῶν τοὺς ἀνθρώπους. Τὰ προτερήματα ταῦτα καθίστων τὸν Μαμφρέδου ἕξ ἴσον ἀγαπητὸν εἰς ἔθνη διαφόρων γλωσσῶν καὶ θρησκειῶν καὶ ἦσαν ἡ ἀφορμὴ, ἵνα δοθῇ εἰς αὐτὸν παρὰ τοῦ λαοῦ ἡ ἐπωνυμία «*νεὸς Ρώος*»¹. Ἰπποτικὴ εὐγένεια καὶ λεπτότης ἐν τοῖς τρόποις, ἀγάπη πρὸς τὰ γράμματα καὶ πρὸς τὰς τέχνας τῷ προσέδιδον μέρος τῆς μαγικῆς ἐκείνης δυνάμεως, δι' ἧς ἐπέτυχεν νὰ ἀποκτήσῃ καὶ διατηρήσῃ παρὰ πάντας ἐπιπόδιον μέγα καὶ πλούσιον κράτος. Ὁ Μαμφρέδος ἦτο ποιητής, κατὰ δὲ τὸν τρόπον τῶν *τροβαδούρων* συνέθετεν ὁ ἴδιος τὴν μουσικὴν τῶν ποιημάτων αὐτοῦ. Σφίζονται αὐτοῦ πληθεὺς διαταγμάτων, ἡ συνέχεια *ἀπορρημάτων περὶ θήρας* (Trattato della caccia), ἣν ὁ πατὴρ αὐτοῦ εἶχεν ἀρχίσει, καὶ παρὰ Στεφάνου Baluze² τρεῖς ἐπιστολαί, ἐξ ὧν αἱ δύο ἀνάγονται εἰς τὴν διὰδοσιν τῆς παιδείας ἐν τῷ κράτει καὶ δὴ εἰς τὴν διοργάνωσιν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Νεαπόλεως. Desideramus, γράφει εἰς τὴν πρώτην ἐπιστολήν, *ibidem liberalium artium condimenta con- crescere et litteralis scientiae monumenta florere*. Ἐν τῇ δευτέρῃ ὁμιλεῖ περὶ τοῦ νέου Πανεπιστημίου, εἰς τὸ ὅποιον προσκαλεῖ *libenter et hilariter magistros quoslibet et scholares in qualibet facultate studentes*³.

Τοιοῦτος ὢν ὁ Μαμφρέδος ἐξετιμᾶτο καὶ παρ' αὐτῶν τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ. Αὐτὸς ὁ Dante, καίτοι ἐκ πεποιθήσεων γουέλφος, σχεδὸν σύγχρονος τῶν ἀγώνων τοῦ ἀρχηγῶ τῶν γιβελλίνων⁴, φαίνεται συμπαθῶν πρὸς αὐτόν. Οἷτω τοποθετεῖ τὸν Μαμφρέδου οὐχὶ ἐν τῇ Κολίσει, ἀλλ' ἐν τῷ Καθατηρίῳ ἐκ τῆς ὅλης δ' εἰκόνας, ἐν ἣ παρουσιάζει αὐτὸν καὶ ἐκ τῶν λόγων, οὓς θέτει εἰς τὸ στόμα του, προκύπτει ὅτι θεωρεῖ μὲν τοῦτον ὡς μεγάλως ἀμαρτήσαντα, διότι ὠρθώθη κατὰ τοῦ διαδόχου τοῦ Σίμωνος Πέτρου, ἄλλως ὁμοῦς οἰκτεῖρει τὴν τύχην αὐτοῦ, ἡγεμόνος γενναίου, «*biondo e bello e di gentile aspetto*»⁵.

Καὶ ταῦτα μὲν ἐν σχέσει πρὸς τὸν χαρακτῆρα καὶ τὰ προτερήματα τοῦ Μαμφρέδου, ὅν, ὡς λέγει ὁ κόμης de Cherrier⁶, ἡ φύσις προικίσασα μὲ ὅλα τῆς τὰ χαρίσματα ἐφαίνετο ὡς νὰ προητοίμαζε δι' εὐτυχῆς μέλλον

¹) Dom. F. Davanzati, Discertazione sulla seconda insglie dire Manfredi κλ.

²) St. Baluzii Miscellanea novo ordine digesta et. . . aucta opera ac studio Iohannis Dominici Mansi (Lucae, 1760--1764, τ. I—IV) τ. III σ. 104—105

³) Ἀπ. σ. 104.

⁴) Ἡ λ. γράφεται διὰ διπλοῦ I ἐν τῇ λατινικῇ, ἰταλικῇ καὶ γερμανικῇ (gibellinus, gibellino, ghibelline), δι' ἀπλοῦ δ' ἐν τῇ γαλλικῇ (gibelin).

⁵) Καθατηρίων, III, σ. 107.

⁶) Histoire de la lutte des papes et des empereurs de la main de Souabe (τ. I—III. Paris, 1858—1859) τ. III, σ. 200.

ὡς πρὸς δὲ τὴν σταδιοδρομίαν αὐτοῦ μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ μετὰ τῆς Ἑλένης γάμου παρατηροῦμεν διὰ βραχέων τινά.

Ὁ Μαμφρέδος ἐνυμφεύθη τὸ πρῶτον, κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1248 ἢ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1249, τὴν Βεατρίκην di Saluzzo, κόρην τοῦ κόμιστος Ἀμαδαίου τῆς Σαβοΐας¹, μεθ' ἧς εἶχεν ἀρραβωνισθῆ ἀπὸ 21 Ἀπριλίου 1247, ἀπέκτησε δ' ἐξ αὐτῆς θυγάτριον ὀνόματι Κωνσταντίαν². Ἐν τῇ κατὰ τὰς 17 Δεκεμβρίου 1250, μετὰ τὸν κατὰ τὴν 13ην τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἐπελθόντι θάνατον τοῦ Φρειδερίκου, ἐν τῷ φρονίῳ Fiorentino³ τῆς Καπιτανάτας, δεκαπέντε μίλλια ΒΑ τῆς Φοβέας (Foggia), ἀνοιχθείση διαθήκη τοῦ αὐτοκράτορος ὁ Μαμφρέδος λαμβάνει τὴν ἡγεμονίαν τοῦ Τάραντος, τὴν κομητείαν τοῦ Monte Sant' Angelo καὶ ἄλλα τινά, ἐπὶ πλέον δὲ τὴν γενικὴν ἐπιτροπείαν μὲ πλήρη βασιλικὴν ἐξουσίαν ἐπὶ ὅλης τῆς χώρας, ὡσάκισ ὁ Κορράδος εὗρισκετο διὰ τοῦτον ἢ ἐκείνον τὸν λόγον ἐκτὸς αὐτῆς⁴. Ἐν σχέσει τέλος πρὸς τὴν διαδοχὴν, ἐν τῇ διαθήκῃ, συνταχθείση προφανῶς πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ἑρρίκου, ὠρίζετο ὅτι ἐν ἡ περιπτώσει ἀπέθνησκεν ἄτεκνος ὁ Κορράδος, θὰ διεδέχετο τοῦτον ὁ Ἑρρίκος, εἰ δὲ καὶ οὗτος ἀπέθνησκεν ἄπαις θὰ διεδέχετο αὐτὸν ὁ Μαμφρέδος⁵.

Ἀναχωρήσας ἐκ Γερμανίας τὸν Νοέμβριον τοῦ 1251 ἐφθασεν ὁ Κορράδος εἰς τὴν Ἰταλίαν περὶ τὸ τέλος τοῦ ἔτους καὶ παρέλαβε κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1252 τὴν ἐξουσίαν παρὰ τοῦ Μαμφρέδου. Καίτοι ἀφορισθέντες οἱ δύο ἀδελφοὶ ἠδυνήθησαν συνεργαζόμενοι ν' ἀνακτήσωσιν ὀλόκληρον τὴν νότιον Ἰταλίαν καὶ μέρος τῆς μέσης. Ἐνωρὶς ὅμως ὁ Κορράδος κατέστη ζηλότυπος τῆς φήμης, ἧς ἀπέλαυνεν ὁ Μαμφρέδος, καὶ τῆς ἀγάπης καὶ ἀφοσιώσεως, ἃς ἔτρεφον πρὸς αὐτὸν τὰ πλήθη ἀγόμενον ὑπὸ τοῦ ταπεινοῦ τούτου πάθους οὐ μόνον ἀπεμάκρυναν αὐτὸν τῆς διοικήσεως, ἀλλὰ καὶ αἰσθανόμενος ἑαυτὸν ἐγγὺς τοῦ τέλους, κατὰ τὸ 1254, ὤρισεν ὡς ἐπίτροπον αὐτοῦ ἐν τῷ βασιλείῳ τὸν Μαρκήσιον v. Hochberg, συστήσας εἰς τὸν ἀδελφόν του τὸν διετὴ αὐτοῦ υἱόν. Ἀποθανόντος τοῦ Κορράδου τὴν 21 Μαΐου ἐν Ἀπουλίᾳ⁶ οἱ ἐχθροὶ τοῦ Μαμφρέδου καὶ οἱ γουέλφοι ἀπέδωκαν φυσικὰ καὶ τὸν θάνατον τοῦτον, ὡς καὶ τὸν τοῦ Φρειδερίκου πρότερον, εἰς τὴν φιλοδοξίαν τοῦ Μαμφρέδου, ἐκμεταλλευόμενοι τὸ γεγονός τῆς διαφωνίας τῶν ἀδελφῶν. Ἐκραγείσης ἐπαναστάσεως ἐν τῷ κράτει μετὰ τὸν θά-

¹) Böhmer ἐνθ' ἄνωτ. σ. 673. 851. 852.

²) Ἡ Κωνσταντία ἐγεννήθη ζῶντος τοῦ αὐτοκράτορος Φρειδερίκου, ὅστις ἔδωκεν εἰς αὐτὴν τὸ ὄνομα τῆς μητρὸς του.

³) Λύτ. σ. 826 τὸ κάστιρον λέγεται Ferentino.

⁴) Böhmer, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 690.

⁵) Fr. Baronii, De majestate Panormitana (Panormi. 1630), βιβλ. IV, σ. 22.

⁶) Böhmer, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 848. Ann. Jan. παρὰ Muratori, 6, 520. καὶ Monum. German. 18, 232. Sala Malaspina, παρὰ Muratori, 8, 790.

νατον τοῦ Κορράδου, ὁ v. Hochberg ἐξεχώρησε τὴν ἀντιβασιλείαν εἰς τὸν Μαμφρέδον, μόνον ἰκανὸν νὰ σώσῃ τὸν θρόνον ἀπὸ τῶν γουέλφων. Ὁ ἀγὼν τούτου ἦτο ἀνίσος, διότι πάντες οἱ γουέλφοι εἶχον ἐνωθῆ κατ' αὐτοῦ. Μὴ διαβλέπων σωτηρίαν ὁ Μαμφρέδος προσέφυγεν εἰς τὸν πάπαν Ἰννοκέντιον Δ' ἀναθέσας εἰς χεῖρας τούτου τὸ βασίλειον μὲ πλήρη ἐλευθερίαν διαθέσεως. Ἐπακολουθησάσης ὁμως μετ' οὐ πολὺν πλήρους διαφωνίας μεταξὺ Μαμφρέδου καὶ Ἰννοκεντίου, ὁ πρῶτος ἔφυγεν ἐκ τῆς παπικῆς αὐλῆς, ὅπου παρέμενε, καὶ διελθὼν ἐν μέσῳ ἀπείρων κινδύνων τὰ ὄρη, τὰ ὁποῖα χωρίζουσι τὸ κράτος τῆς Νεαπόλεως ἀπὸ τοῦ κλήρου τοῦ Ἁγίου Πέτρου, κατέφυγε παρὰ τοῖς Σαρακηνοῖς τῆς Νοκερίας ἐν Καπιτανάτῳ. Οἱ Σαρακηνοὶ οὗτοι, προστατευόμενοι τοῦ Φρειδερίκου Β', ἐγκαταστήσαντος αὐτοὺς ἐκεῖ, εἶχον ὀρκισθῆ ἀφοσίωσιν καὶ πίστιν εἰς τοὺς υἱοὺς ἐκείνου. Ἐνωθέντων τῶν Σαρακηνῶν μετὰ τῶν ἀνὰ τὴν Ἰταλίαν διεσπαρμένων Γερμανῶν στρατιωτῶν ὁ Μαμφρέδος εὐρέθη ἐντὸς ἑβδομάδων τινῶν ἐπὶ κεφαλῆς ἰσχυροῦ στρατοῦ. Διωρισμένος ἤδη διὰ τοῦ ἀπὸ 20 Ἀπριλίου 1265 διατάγματος τοῦ Κορράδου ΙΙ (Κορραδίνου), «θεῖα χάριτι βασιλέως Ἱερουσαλήμ καὶ Σικελίας, δουκὸς Σουαβίας» ἐπίτροπος καὶ ἀντιβασιλεὺς ὁ Μαμφρέδος μέχρι τῆς ἐνηλικιώσεως τοῦ ἀνεψιοῦ του¹, ἀφοῦ κατετρόπωσε τὸν v. Hochberg, ἐνίκησεν ἔπειτα ἐπανειλημμένως τοὺς γουέλφους καὶ ἠνάγκασεν αὐτοὺς ν' ἀποσυρθῶσι τοῦ βασιλείου. Κατὰ τὰ ἔτη 1255 καὶ 1256 ἡ Ἁγία Ἐδρα ἀπώλεσε διαδοχικῶς πάντα τὰ φρούρια, ὅσα κατεῖχεν ἐν τῇ χώρᾳ. Δύο ἔτη βραδύτερον διεδόθη αἰφνιδίως ἀνὰ τὸ κράτος φήμη περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Κορραδίνου. Οὐδεὶς ἐγίνωσκε τὴν προέλευσιν ταύτης, ἢ δ' αὐτὴ τῆς Βαναρίας οὐδεμίαν σχετικὴν εἶδησιν εἶχε διαβιβάσει². Οἱ ἐχθροὶ τοῦ Μαμφρέδου διέδωκαν ὅτι ἐπρόκειτο περὶ τεχνάσματος τοῦ ἰδίου, ἵνα εὖρη πρόφασιν ν' ἀνακηρυχθῆ βασιλεὺς· ὁ καὶ ἐγένετο στεφθέντος τοῦ Μαμφρέδου ἐν Πανόρμῳ κατὰ τὴν 10 ἢ 11ην Αὐγούστου 1258³. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἢ περὶ τοῦ θανάτου εἶδησις ἦτο ἀνακριβής, ὁ δὲ Μαμφρέδος ὤφειλε νὰ ἐξελέγξῃ ταύτην ἀσφαλέστερον πρὶν ἢ στεφθῆ. Ὅτι δ' ἐκπλήσσει πως ἐν τῇ ἐπὶ τοῦ προκειμένου στάσει τοῦ ἄλλως ἱπποτικῆς τούτου ἡγεμόνος, εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι διαψευθέντος τοῦ θανάτου καὶ τοῦ Κορραδίνου ζητήσαντος διὰ τῆς μητρὸς αὐτοῦ τὴν ἀπόδοσιν τοῦ πατρικοῦ βασιλείου ὁ Μαμφρέδος, οἶονεὶ ἐπιβεβαιῶν τὴν ὑπόνοιαν ὅτι ἐγένετο ὁ αὐτουργὸς τῆς φήμης, ἀπῆντησεν εἰς τὸν ἑξαέτη αὐτοῦ

¹) «Bajulum ipsius regni nostri usque ad nostros puberes annos committimus». Archivii dei Frati (Βενετία). Liber pactorum χφ. τ. ΙΙ, fol. 61, verso 62.

²) Βλ. Nicol. de Jamsilla, παρὰ Muratori 8.584.

³) N. Jamsilla, παρὰ Muratori 8.584. S. Malaspina, αὐτ. 8.798. *Chronicon de rebus in Italia questis*, σ. 242.

ἀνεψιὸν ὅτι ἀναβὰς ἤδη εἰς τὸν θρόνον τοῦ βασιλείου, τὸ ὁποῖον ὀνέκτησε δι' ἰδίων ἀγώνων, δὲν ἠδύνατο νὰ κατέλθῃ αὐτοῦ ὅτι κατὰ συνέπειαν θέλει κρατήσει τὴν ἀρχὴν ἐν ὅσῳ θὰ ἔζη, διότι ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ ἠδυνάτει, παῖς ὢν, νὰ προσάσπῃ κράτος ἔχον τοσοῦτους καὶ τοιοῦτους ἐχθρούς ὑλισχνοῦμενος δ' ὅτι τὸ βασιλεῖον θ' ἀνήκεν εἰς τὸν Κορραδῖνον, ἐκείνου ἀποθανόντος, προσεκάλει αὐτὸν νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν αὐλὴν του, ἵνα ζήσει ὡς υἱὸς τοῦ βασιλέως. Τὸ ἀληθὲς εἶναι ὅτι ὁ Μαμφρέδος εἶχεν ἀγωνισθῆ ὑπὲρ πάντας ὑπὲρ τοῦ βασιλείου, ὅτι αἱ περιστάσεις ἀπήτουν διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ κράτους τὴν παρουσίαν ἡγεμόνος ἰσχυροῦ καὶ πολεμικοῦ καὶ ὅτι ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης, ὡς καὶ πολλῶν ἄλλων, ὁ Μαμφρέδος εἶχε πάντα τὰ προσόντα, ἵνα γίνῃ βασιλεύς. Ἄνευ αὐτοῦ ὁ Κορραδῖνος οὐδὲ μελλοντικὴν ἐλπίδα περὶ βασιλείου ἠδύνατο νὰ ἔχη.

Ὅπωςδήποτε ὁ Μαμφρέδος περὶ τὴν ἐποχὴν ταύτην εὗρίσκετο ἄνευ συζύγου. Πότε ἀκριβῶς ἀπέθανεν ἡ πρώτη αὐτοῦ σύζυγος Βεατρίκη ἡ Σαβανδικὴ δὲν γνωρίζομεν¹. Καὶ ἀναφέρει μὲν ταύτην βασίλισσαν ὁ S. Malaspina² καὶ συνδέει ἀμέσως τὸν θάνατον αὐτῆς πρὸς τὸν γάμον τῆς Ἑλένης καὶ τοῦ Μαμφρέδου, ἀλλ' εἰς τὸν χρονογράφον τοῦτον δὲν δυνάμεθα ν' ἀποδώσωμεν σπουδαίαν σημασίαν. Γεγονὸς εἶναι ὅτι ἡ Βεατρίκη ἐγέννησε τὸ μόνον αὐτῆς ἐκ τοῦ Μαμφρέδου τέκνον, τὴν Κωνσταντίαν, ζῶντος τοῦ Φρειδερίκου Β'. Γεγονὸς δύναται νὰ θεωρηθῆ ὅτι αὕτη εἶχεν ἀποθάνει πρὸ τοῦ Αὐγούστου τοῦ 1258, διότι οὔτε ὁ N. de Jamsilla, οὔτε ὁ S. Malaspina, οὔτε ἄλλος τις ποιεῖται μνεῖαν ἢ ὑπαινιγμὸν περὶ αὐτῆς κατὰ τὴν στέψιν, εἰ καὶ τὸ γεγονὸς ἐκτίθεται παρὰ τισι διὰ μακρῶν.

*
* *

Οὕτω χῆρος διατελῶν ὁ βασιλεὺς τῆς Σικελίας³ κατὰ τὸν χρόνον τῆς στέψεως αὐτοῦ εἶχεν ἀποφασίσει νὰ λάβῃ σύζυγον τὴν κόρην τοῦ δεσπότη τῆς Ἡπείρου, ἧς ἐφημιζετο ἡ ὠραιότης. Πλὴν τῆς σπουδαίας προικὸς ἦν αὕτη θὰ ἔφερον, ὁ Μαμφρέδος ἔτρεφε τὴν ἐλπίδα ν' ἀποκτήσῃ ἐξ αὐτῆς τέκνα ἄρρενα, ὧν ἕστερεῖτο. Ἐχὼν τότε ἡλικίαν 26 ἢ 27 ἐτῶν, καθ' ὃν χρόνον διήρκουν αἱ πρὸς σύναψιν τοῦ συνοικεσίου διαπραγματεύσεις, ἐν ἀναμονῇ ἡμερῶν καλυτέρων ὁ βασιλεὺς διῆγε τὸν καιρὸν αὐτοῦ τὸ μὲν εἰς πολέμους, τὸ δὲ εἰς διασκεδάσεις ἐν Βαρλέττῃ, ἐγγὺς τοῦ

¹) Böhmcr, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 851. 852.

²) Παρὰ Muratori 8.802.

³) Καίτοι τοιοῦτος ἦτο ὁ τίτλος τοῦ βασιλέως, τὸ βασιλεῖον περιελάμβανε πλὴν τῆς Σικελίας καὶ τὴν νότιον Ἰταλίαν καὶ μέρος τῆς μέσης, ἀντιστοιχοῦν πρὸς ὅ,τι μεταγενεστέρως ἐλέγετο βασιλεῖον τῶν δύο Σικελιῶν ἢ βασιλεῖον τῆς Νεαπόλεως.

Τράνου, λησμονῶν οὕτω τὰς θλίψεις καὶ τοὺς μόχθους τῶν πολλῶν αὐτοῦ ἀγώνων. Καὶ τὴν μὲν ἡμέραν κατεγίνετο ἀσκούμενος καὶ προπονούμενος εἰς κυνηγέσια διὰ κυνῶν ἢ ἰεράκων, εἰς ἀγῶνας δρόμου, εἰς ἀγῶνας ἀφ' ἵππου διὰ τῆς λόγχης. Τὴν δὲ ἑσπέραν παρευρίσκετο εἰς μεγαλοπρεπεῖς χορούς, εἰς τοὺς ὁποίους προσήρχοντο πᾶσαι αἱ ὠραῖαι τῆς αὐλῆς καὶ τῆς πόλεως. Κατὰ τὴν νύκτα πολλάκις ὁ ἱπποτικὸς βασιλεὺς διήρχετο τὰς εἰρηνικὰς ὁδοὺς τῆς Βασιλείας ᾄδων μὲ ὠραίαν φωνὴν τὰ strombuoti, ὁμοιοκαταλήκτους στροφάς ἐξ ὀκτὼ ἑνδεκασυλλάβων ἐκάστην, τῶν ὁποίων ὁ ἴδιος ἦτο ποιητής. Ὡς ἤδη ἐλέχθη, ὁ Μαμφρέδος ἠγάπα πολὺ τὴν μουσικὴν, ἢ δ' αὐτὴ αὐτοῦ, ἦν οἱ γονέλοι ἐχαρακτήριζον ὡς ἐστὶν διαφθορᾶς ¹, ἦτο ὁ τόπος συγκεντρώσεως τῶν ποιητῶν καὶ τῶν δεξιωτέρων μουσικῶν τῆς Ἰταλίας, τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Γαλλίας ². Ἡ καρδιά τοῦ νεαροῦ ἔτι ποιητοῦ - βασιλέως ἐφαίνετο ὡς νὰ ἐφαιδρύνετο περισσότερον ἐκ τῆς ἀναμονῆς τῶν γάμων τοῦ μετὰ τῆς Ἡλειώτιδος πριγκιπίσης, τῆς ὁποίας τὰς τε ἄλλας ἀρετὰς καὶ τὴν ἔκπαυλον ὠραιότητα εἶχε πληροφορηθῆ, ὡς ἀμέσως ἐνδιαφερόμενος, ἐνωρίτερον παντὸς ἄλλου. Ἐπὶ πλέον ὁ σχεδιαζόμενος γάμος ἀπετέλει καὶ ἀληθῆ εὐτυχίαν ἀπὸ καθαρᾶς πολιτικῆς ἀπόψεως ἐξεταζόμενος, διότι οὐ μόνον ἐπεξέτεινε ὁ Μαμφρέδος τὰς ἰδίας κτήσεις, ἀλλὰ καὶ ἀπέκτα ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ γείτονος δεσπότη ἰλίον καὶ συγγενῆ ἰσχυρὸν διὰ τε τὴν ἔκτασιν τοῦ κράτους αὐτοῦ καὶ διὰ τὴν προσωπικὴν τοῦ ἀνδρὸς ἐνεργητικότητα καὶ ἀξίαν.

Κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τοῦ 1259 πᾶσαι αἱ λεπτομέρειαι τοῦ συνοικεσίου εἶχον διακανονισθῆ καὶ ἡ προῖξ καθορισθῆ. Συνίστατο δ' αὐτὴ εἰς τὸ Δυρράχιον, τὸν Αὐλῶνα καὶ τὰ Βελάγραδα, βραδύτερον δὲ προσετέθησαν καὶ τὰ Κάνινα καὶ ἡ Κέρκυρα ³. Πάντα τὰ μέρη ταῦτα, πλὴν τῆς

¹) Chron. Aquens. παρὰ Morinens. τ. II. σ. 197. 11β. Cherrier. III, σ. 85, σημ. 5.

²) Bz. τὸ ἐν ὁμοιοκαταλήκτοις στίχοις χρονικὸν τοῦ ἐκ Στεριίας Ottokar ἐν Pez, Scriptores rerum Austriacarum, τ. III. σ. 18.

³) Marino Sanudo Torsello. Istoria del regno di Romania, παρὰ Hopf, Chroniques gréco romanes. Bérin 1873, σ. 107. Πβ. Κ. Παπαρηγόπουλον, Ἱστορία τοῦ Ἑλλην. Ἔθνους τ. V. σ. 113. Ὁμοίως Λάμπρον, ἐνθ' ἀνωτ. VI, 356. ὅστις ὁμοῦ δὲν ἀναφέρει τὰ Κάνινα. Ὁ Miller Ἱστορία τῆς Φραγκοκρατίας, μετάφρ. Λάμπρον τ. I. 160, ἀναφέρει γενικῶς ὅτι ἐδόθησαν ὡς προῖξ εἰς τὴν Ἑλένην «διάφορα ἀξιόλογα χωρία ἐν Ἠπειρῷ καὶ ἡ Κέρκυρα». Ἐν τῇ Ἠπειρῷ περιλαμβάνει προφανῶς καὶ τὸ Δυρράχιον. Εἰς τὰ μέρη ταῦτα πρέπει νὰ προστεθῶσι καὶ οἱ ἐν τοῖς Acta et diplomata, III, 240 ἀναφερόμενοι Σφρηαῖται λόφοι. οὗς ὁ μὲν Hopf, Chron. gréco-rom. σ. 107, 529 ταυτίζει πρὸς τὴν παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἄωου Spinazza, ὁ δὲ Miller, Essays on the Latin Orient, Cambridge 1921 σ. 431 τοποθετεῖ εἰς τὸ ἐκεῖθεν τῆς λιμνοθαλάσσης τοῦ Αὐλῶνος κείμενον Στένερτσι. Ὁμοίως πρέπει νὰ προστεθῶσι τὰ ἀπέναντι τῆς Κερκύρας καὶ ταύτης ἐξαρτήματα ὑπάρχοντα φρούρια τοῦ Βουθρωτοῦ καὶ τῶν Συβότων.

Κερκύρας καὶ τῶν Κανίνων, μέρη ἅτινα ἠδύναντο νὰ διανοίξουν εἰς τὸν Μαμφρέδον τὸν δρόμον τῆς Ἑλλάδος ἢ νὰ χρησιμεύσουν εἰς αὐτὸν ὡς καταφύγιον ¹· τοῦλάχιστον ἐν περιπτώσει ἐκδιώξεως αὐτοῦ παρὰ τῶν γουέλφων, εἶχον καταληφθῆ παρὰ τοῦ νιού τοῦ Φρειδερίκου Β'. ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 1257 ἢ τῶν ἀρχῶν τοῦ 1258. Ὁ Horf ², ἐρειδόμενος ἐπὶ τῶν ἐν τῷ κειμένῳ τῶν ἐγγράφων τῶν *Leta et diplomata «τῆς κυριότητος εἴτε πρώτω»* φρονεῖ ὅτι ἡ κατάληψις ἐγένετο τὸ 1257. Τὴν γνώμην αὐτοῦ ἀκολουθεῖ πλὴν ἄλλων ³ ὁ W. Miller ⁴, ὅστις ὁμως ὑποστηρίζει ὅτι τὴν ἐποχὴν ἐκείνην (1257) ὁ Μιχαὴλ διετέλει εἰς πόλεμον πρὸς τὸ κράτος τῆς Νικαίας, ὅπερ δὲν εἶναι τελείως ἀκριβές, τοῦ ἀγῶνος ἀρχίσαντος τῷ 1258. Ἡ ἐκδοχὴ τοῦ Horf δὲν εἶναι ἴσως ἀναγκαία, διότι ἡ ἔκφρασις «εἴτε πρώτω» δὲν σημαίνει ὅτι εἶχε παρέλθει ἔτος ἀπὸ τῆς καταλήψεως, ἀλλ' ὅτι διενύετο ἀπλῶς τὸ πρῶτον ἔτος, τὸ ὁποῖον ἦτο δυνατὸν νὰ εἶχεν ἀρχίσει καὶ ἡμέρας μόνον πρὸ τῆς συνταξέως τοῦ ἐγγράφου. Ὁπωσδήποτε ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ καθορισμοῦ τῆς προικὸς ἢ Κέρκυρα μετὰ τῶν περὶ αὐτὴν νησίδων καὶ τὰ Ἡπειρωτικὰ φρούρια τοῦ Δυρραχίου, τῶν Βελεγράδων, τῶν Κανίνων, τοῦ Αὐλώνος, τῆς Χιμάρας, τοῦ Βουθρωτοῦ, ἐπὶ πλέον δὲ καὶ τῶν Συβότων ἀπετέλεσαν οἰονεὶ προέκτασιν τοῦ Σικελικοῦ βασιλείου ἐπὶ τῶν Ἡπειρωτικῶν καὶ τῶν Ἀλβανικῶν παραλίων.

Περὶ τῆς τελέσεως τοῦ γάμου τῆς Ἑλένης καὶ τοῦ Μαμφρέδου οἱ Βυζαντινοὶ χρονογράφοι οὐδὲν ἄλλο ἀναφέρουσι πλὴν τῆς εἰδήσεως περὶ τοῦ συνοικεσίου. Ἐκ τῶν Ἰταλῶν χρονογράφων τὸ γεγονός ἀναφέρει γενικώτατα ὁ S. Malaspina ⁵ καὶ σχετικῶς πρὸς τὸ κείμενον αὐτοῦ θὰ ὀμιλήσωμεν κατωτέρω. Τὸ μοναδικὸν κείμενον, ἔξ οὗ μανθάνομεν ἐν λεπτομερείᾳ τοὺς γάμους τῆς Ἑλένης, εἶναι περιγραφὴ συγχρόνου τινὸς Ἀνωύμου ἐκ *Τράνου* ⁶, ληφθὲν ἐκ τοῦ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ Ἀρχείου τῶν Δομι-

¹) C. de Cherrier, ἐνθ' ἀνωτ. τ. III. σ. 85.

²) Ἐνθ' ἀνωτ.

³) Essays on the Latin Orient, σ. 431.

⁴) Μεταξὺ αὐτῶν σημειοῦμεν τὸν Bertaux, ἐνθ' ἀνωτ. σ. 16 καὶ τὸν σεβαστὸν διδάσκαλον κ. Ed. Jordan, *Les origines de la domination angevine en Italie*. Paris 1909 σ. 381, σημ. 3.

⁵) Παρὰ Muratori. *Scrip. rer. Italie*. 8, 802—803.

⁶) Τὸ *Τράνον* (ὁ μακαρίτης *Λάμπρος*, *Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος*. Γ'. μεταχειρίζεται ἄλλοτε μὲν τὸν τύπον ἢ *Τράνις*, κατὰ τὸ ἢ *Βᾶρις*, ἄλλοτε δὲ τὸν τύπον τὸ *Τράνον*· πβ. αὐτ. σ. 28, 364 κ. ἄ.), Ἰταλ. *Trani*, κείμενον ἕναντι τοῦ Δυρραχίου ἦτο τὸ κέντρον τῶν πρὸς τὴν Ἀπουλίαν σχέσεων τῆς Ἀλβανίας καὶ βορείου Ἡπείρου. Βλ. περὶ τῆς πόλεως Forges Davanzati, ἐνθ' ἀνωτ. σ. 11. σημ. 1. Del Giudice, *La Famiglia di re Manfredi* (*Archivio storico per le province Napoletane*. τ. III. 1878) σ. 21 σημ. 2 κ. ἄ. Heyd, *Histoire du commerce* τ. I. σ. 97, 178, 361, 419, 475). Τὴν ἐπὶ τῆς πόλεως βυζαντινὴν ἐπίδρασιν μαρτυροῦσι πλὴν ἄλλων τὰ ἔργα τοῦ ἐκ τῆς

νικανῶν ¹ εἶναι γεγραμμένη ἐν τῇ διαλέκτῳ τῆς Ἀπουλίας καὶ διὰ τοῦτο προτιμῶμεν νὰ παραθέσωμεν τὴν μετάφρασιν αὐτῆς ἔχουσαν οὕτω: « Κατὰ » τὰς δύο τοῦ μηνὸς Ἰουνίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους 1259 ἔφθασεν εἰς Ἀπου- » λίαν μετ' ὀκτὼ γαλερῶν ² ἡ μνηστὴ τοῦ αὐθέντου καὶ βασιλέως Μαι- » φρέδου, θυγάτηρ τοῦ δεσπότου τῆς Ἡπείρου (*fillia de lu Despotu de » Epiru*) ³, ὀνόματι Ἑλένη (Alena), συνοδευομένη παρὰ πολλῶν βαρῶνων » καὶ κυριῶν τόσον ἐκ τοῦ ἡμετέρου βασιλείου, ὅσον καὶ ἐκ τῆς χώρας τοῦ » πατρὸς αὐτῆς. Καὶ ἀπεβιβάσθη εἰς τὸν λιμένα τοῦ Τράνου, ὅπου ἀνέμενον » αὐτὴν ὁ αὐθέντης βασιλεὺς. Εὐθύς ὡς ἡ κόρη κατήλθε τῆς γαλέρας, ὁ βα- » σιλεὺς ἐνηγκαλίσθη αὐτὴν ἐγκαρδίως καὶ τὴν ἡσπάσθη. Ἀφοῦ δὲ διήγα- » γεν αὐτὴν δι' ὅλης τῆς πόλεώς μας ἐν μέσῳ τῶν ἐπευφημιῶν σύμπαντος » τοῦ λαοῦ ὠδήγησαν αὐτὴν εἰς τὸ φρούριον, ὅπου ἐγένοντο μεγάλαι ἐορ- » ται καὶ συναυλῖαι. Τὴν δὲ ἐσπέραν ἐγένοντο τόσαι φωταγωγίαι καὶ τόσαι » ἰδιωτικοὶ φανοὶ ἀνήφθησαν εἰς ὅλας τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεώς μας, ὥστε » ἐφαίνετο ὡς νὰ ἦτο ἡμέρα. Τὴν ἐπομένην ὁ αὐθέντης βασιλεὺς προεχει- » ρισεν εἰς ἰππότητας πολλοὺς, μεταξὺ τῶν ὁποίων τοὺς ἡμετέρους συμπολί- » τας Cola Pelaganne καὶ Fredericu Sifula, οἱ ὁποῖοι εἶχον συνο- » δεύσει τὴν βασίλισσαν κατὰ τὸν διάπλουν μετὰ τῶν δύο γαλερῶν τῆς » πόλεώς μας». Ἀναφερόμενος ὁ Ἀνώνυμος εἰς τὰ προσωπικὰ χαρίσματα τῆς βασίλισσης λέγει περὶ αὐτῆς ὅτι ἦτο «κατὰ πολλὰ εὐπαρουσίαστος, » ὅτι εἶχε καλοὺς τρόπους καὶ ὅτι ἦτο ὠραιότερα τῆς πρώτης γυναικὸς τοῦ » Μαμφρέδου». Ὡς πρὸς τὴν ἡλικίαν αὐτῆς ἀναφέρει ὅτι, «καθ' ἃ λέ- » γουσι», δὲν ἦτο μεγαλυτέρα τῶν δεκαεπτὰ ἐτῶν. Ὁ κόσμος συνωθεῖτο ὀπό- » θεν διήρχετο καὶ βλέπων αὐτὴν τόσον ὠραίαν καὶ τόσον χαριτωμένην τὴν ἠγάπησε πολὺ.

Ἔορται ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν γάμων τῆς Ἑλένης καὶ τοῦ Μαμφρέδου ἐτε- » λέσθησαν καὶ εἰς ἄλλας πόλεις. Οὕτω, κατὰ τὸν De Simone ⁴, εἰς τὴν Βᾶ- » ριν ἐγένοντο περίφημοι ἰππικοὶ ἀγῶνες (*torneo*), κατὰ τοὺς ὁποίους ἠγω- » νίσθησαν ἐνδόξως οἱ ἐκ Lecce Ὁρλάνδος Maremonte καὶ Renzo di » Persona.

πόλεως ταύτης *Barisanus*, ὅστις κατεσκεύασε τὰς περιφήμους χαλκᾶς πύλας τοῦ Τράνου (1175), τοῦ Ραβέλλου (1179) καὶ τοῦ Monreale (1186). Πβ. Ch. Diehl, *Manuel d' art byzantin*, τ. II (Paris, 1926) σ. 729 ἐξ.

¹) Τὸ κείμενον τοῦτο ἀπώλεσθη. Βλ. σχετικῶς *Davanzati* ἐνθ' ἄνωτ. σ. 11. Τὸ σχετικὸν ἀπόσπασμα τοῦ Ἀνωνύμου εὐρηται παρὰ *Davanzati*, αὐτ. σ. 11—13.

²) Κατὰ παραδρομὴν ὁ *del Gintice*, ἐνθ' ἄνωτ. τ. III, σ. 18 ἀναφέρει δέκα γαλέρας.

³) Ἐὰν πιστεύσωμεν εἰς τὴν αὐθεντικότητά τοῦ κειμένου, ἥτις παρὰ τινῶν καὶ ἰδίως τοῦ J. Ficker ἀμφισβητεῖται, ἔχομεν ἐνταῦθα τὸν τίτλον, ὅφ' ὄν ἦτο γνωστός ἐν τῇ Ἰταλίᾳ ἐπὶ τῶν χρόνων αὐτοῦ Μιχαὴλ ὁ Β'. ὁ Ἄγγελος.

⁴) *Lecceedi suoi monumenti*, σ. 301.

Τὸ περιεχόμενον καὶ τὴν γνησιότητα τῶν χρονικῶν τοῦ 'Ανωνύμου ἀποδέχονται πάντες σχεδόν, ὅσοι ἠσχολήθησαν μὲ τοὺς γάμους τῆς 'Ελένης. 'Εξαίρεσιν ἀποτελοῦσιν οἱ Carasso¹ καὶ J. Ficker². Καὶ ὁ μὲν πρῶτος ἀμφισβητεῖ μόνον τὴν χρονολογίαν τῶν γάμων παραδεχόμενος κατὰ τὰ λοιπὰ τὸ κείμενον τοῦ χρονικοῦ, ὁ δεύτερος ὅμως θεωρεῖ τοῦτο πλαστόν.

Εἰδικώτερον ὁ Carasso στηριζόμενος εἰς τὴν ὑπαρξιν διπλώματος τοῦ δουκὸς Βενετίας Ραϊνερίου Ξένου ἐξ οὗ καταφαίνεται ὅτι ὁ Μαμφρέδος ἦτο κτιστὸς χωρῶν ἐν 'Ηπείρῳ κατὰ τὸ 1258, προτείνει τὴν διόρθωσιν τοῦ ἐν τῷ κειμένῳ τοῦ 'Ανωνύμου 1259 εἰς 1257. Μετὰ πολλῆς εὐκολίας ὁ del Gindice³ ἀνεσκεύασε τὰ γνώμας τοῦ Carasso, παρατηρήσας ἰδίως ὅτι ἐὰν ὁ γάμος ἐγένετο τῷ 1257, δεδομένου ὅτι ὁ Μαμφρέδος ἀνεκηρύχθη βασιλεὺς τὸν Αὐγούστου τοῦ 1258, θὰ ἐστέφετο μετ' ἐκείνου καὶ ἡ 'Ελένη, ὡς ἐγένετο προκειμένου προκειμένου περὶ τῆς Βεατρίκης, συζύγου Καρόλου τοῦ 'Ανδεγαυοῦ, ὅτε οὗτος ἐστέφθη βασιλεὺς. 'Αλλὰ περὶ στέψεως τῆς 'Ελένης ἢ ἄλλης τινὸς βασιλίσης οὐδένα λόγον ποιοῦνται οἱ ἀναφέροντες τὰ κατὰ τὴν στέψιν χρονογράφοι. Πλὴν τῆς παρατηρήσεως ὅμως ταύτης, ἀκόμη ἀπλούστερον, νομιζομεν, καταδεικνύται τὸ ἀστήρικτον τῆς διορθώσεως τοῦ Carasso ἐξ αὐτοῦ τοῦ κειμένου, οὗ τὴν γνησιότητα ὁ ἱστορικὸς οὗτος παραδέχεται. 'Ἐν τῷ χρονικῷ τοῦ 'Ανωνύμου ὁ Μαμφρέδος χαρακτηρίζεται οὐχὶ ἄλλως πῶς ἢ ὡς «αὐθέντης βασιλεὺς»· δεδομένου δ' ὅτι τὰ γεγονότα φαίνονται καταγεγραφέμενα καθ' ἣν ἐποχὴν ἐτελέσθησαν, ὁ δὲ Μαμφρέδος ἀνεκηρύχθη βασιλεὺς τῷ 1258, ὁ γάμος ἐγένετο μετὰ τὴν στέψιν. Δὲν δυνάμεθα λοιπὸν νὰ δεχθῶμεν διόρθωσιν τοῦ 1259 εἰς 1257.

Κατὰ πολὺν σπουδαιότεραι εἶναι αἱ ἀντιρρήσεις τοῦ J. Ficker. 'Ο ἱστορικὸς οὗτος προσεπάθησε διὰ μακρῶν νὰ καταδείξῃ ὅτι τὸ μὲν συνοικέσιον τῆς 'Ελένης καὶ τοῦ Μαμφρέδου συνήφθη, πιθανώτατα διὰ πληρεξουσίου, τὸ βραδύτερον κατὰ τὸ 1259, ὡς πρὸς τὴν πραγματοποίησιν ὅμως τοῦ γάμου αὕτη ἦτο ἀδύνατον νὰ γίνῃ, ὡς ὁ 'Ανώνυμος τοῦ Τράνου μαρτυρεῖ, κατὰ τὴν 2αν 'Ιουνίου 1259, διότι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, κατὰ τὸν Ficker πάντοτε, ὁ Μαμφρέδος εὕρισκετο εἰς τὴν κατὰ τῆς 'Ακουίλης (Aquila) ἐστρατείαν καὶ κατὰ συνέπειαν δὲν ἠδύνατο νὰ εὕρισκεται ταυτοχρόνως καὶ ἐν Τράνῳ. 'Ο Ficker στηρίζεται ἰδίως ἐπὶ τῶν παρὰ S. Malaspina σχετικῶς πρὸς τὸν γάμον τοῦτον ἀναφερομένων⁴ καὶ ἰδίως ἐπὶ τοῦ ὅτι τὸ γεγονὸς τοῦτο ἀναφέρεται μετὰ τὸν θάνατον τοῦ τυράννου ΕΖ-

¹) Historia diplomatica regni Siciliae (1250—1266) Neapoli 1874.

²) Manfreds zweite Heirath und der Anonymus von Trani ἐν Mitteil. des Instituts für Oesterreichische Geschichtsforschung, τ III, σ 358—368.

³) 'Ἐνθ' ἀνωτ. τ. III (1878) σ. 55.

⁴) Παρὰ Muratori, Script. rer. Italic. 8, 802—803.

zelino ἢ Eccelino da Romano¹, συμβάντα τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1259, καὶ τὴν παρὰ τὴν Ἀρβίαν μάχην, γενομένην τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1260. Συμφώνως πρὸς τὴν τοιαύτην χρονολογικὴν ἀναγραφὴν καθίσταται πιθανόν, λέγει ὁ Ficker², ὅτι ὁ γάμος ἐτελέσθη κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1261. Ὅσα δὲ ὁ Μαμφρέδος κατὰ τὴν 2 Ἰουνίου εὐρίσκειτο ἐν τῇ ἐκστρατείᾳ τῆς Ἀκουΐλης καταδεικνύει ὁ Ficker ὡς ἀκολουθῶς. Εἶναι μὲν ἀληθές, λέγει, ὅτι ὁ Malaspiua δὲν προσδιορίζει τὸν χρόνον τῆς καταστροφῆς τῆς Ἀκουΐλης³, ἀρκούμενος νὰ σημειώσῃ ὅτι αὕτη ἐγένετο μετὰ τὴν στέψιν τοῦ Μαμφρέδου, ἐν τούτοις ἐκ τῶν Annali di Rieti καὶ ἐκ τῶν παρὰ τῷ ἀρχαιτέρῳ ἱστοριογράφῳ τῆς πόλεως ταύτης Boetio di Rainaldo di Poppleto⁴ σαφές γίνεται ὅτι αὕτη ἐγένετο κατὰ τὸ 1259⁵. Γινώσκουμεν, συνεχίζει, ἐξ ἄλλου ἐκ διπλωμάτων τοῦ Μαμφρέδου, ποῦ εὐρίσκειτο οὗτος μέχρι τέλους Ἀπριλίου τοῦ ἔτους τούτου. Κατὰ συνέπειαν ἢ κατὰ τῆς Ἀκουΐλης ἐκστρατεία δὲν εἶχεν ἀρχίσει πρὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Κατὰ τὸν Ἰούλιον εὐρίσκομεν τὸν Μαμφρέδον εἰς Πεσκάραν, κειμένην, ὡς γνωστόν, ἐπὶ τῆς ἐκ Καπιτανάτας πρὸς Ἀκουΐλαν ὁδοῦ⁶. Ἡδύνατό τις νὰ ὑποθέσῃ ὅτι τὴν ἐποχὴν ἐκείνην μετέβαινε κατὰ τῆς πόλεως ταύτης ὁ Μαμφρέδος, καὶ ὅτι ταύτην καταστρέψας ἐπέστρεψεν ἔπειτα εἰς Lago Pesole, ἐνθα συνήθιζε νὰ ἀναπαύηται. Ἐν τούτοις ὁ Ficker δὲν παραδέχεται ἢ ὅτι τὸν Ἰούλιον τοῦ 1259 ὁ βασιλεὺς διήρχετο ἐκ Πεσκάρας μεταβαίνων εἰς Ἀπουλίαν μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Ἀκουΐλης, διότι λέγει κατὰ τὸν Μάϊον ὁ βασιλεὺς προκύπτει ὅτι εὐρίσκειτο εἰς Νοκερίαν (Lucera), τὴν δὲ 19ην Μαΐου ὁ Μαμφρέδος εὐρισκόμενος παρὰ τὴν Ripa Longa⁷ ἔγραψεν «ἐν τῷ στρατοπέδῳ» (in castris). Κατὰ τὸν Ficker⁸ τὰς ἡμέρας ἐκείνας εἶχεν ἀρχίσει ἢ κατὰ τῆς Ἀκουΐλης ἐκστρατεία συνεχισθεῖσα μέχρι τοῦ Ἰουλίου.

¹) Πβ. περὶ τοῦ τυράννου τούτου del Giudice, ἐνθ' ἄνωτ. III, σ. 53. Cesare, Storia di Manfredi (Napoli 1837) I, 189. Fahrenbruch, Zur Geschichte König Manfreds, σ. 28 ἐξ. Ὁ Malaspiua, παρὰ Murat ἐνθ' ἄνωτ. 8, 801, ἀναφέρει τοῦτον ὑπὸ τὸ ὄνομα Azolinus de Romangia, λέγει δ' ὅτι ἦτο pestifer tyrannus.

²) Ἐνθ' ἄνωτ. σ. 358 ἐξ.

³) Παρὰ Murat. ἐνθ' ἄνωτ. 8, 799—800.

⁴) Delle cose dell'Aquila. Παρὰ Murat. Antiquit. Ital. 6, 535 § 23: Aliquantum nove fuscancia, e fuornsciti. Ἡ πόλις αὕτη, κειμένη ἐν Ἀπερουντίοις (Abruzzi), βα τῆς Ρώμης ἐθεμελιώθη τῷ 1240 παρὰ τοῦ πατρὸς τοῦ Μαμφρέδου, δὲν ἦτο δὲ σπουδαία τις.

⁵) Ficker, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 362.

⁶) Αὐτ. σ. 364.

⁷) Κατὰ τὸν Capasso. ἐνθ' ἄνωτ. σ. 176 ἡ Ripa Longa εὐρίσκειτο εἰς τὴν θέσιν τῆς Incoronata, νοτιοδυτικῆς τῆς Φοβίας (Foggia).

⁸) Ἐνθ' ἄνωτ. σ. 365.